

Олесь Донченко

Справжнє ім'я: Олександр Васильович Донченко

Також відомий(-а) як:

Народився: 6 серпня 1902 р.

Місце: Великі Сорочинці, Полтавської обл

Помер: 12 квітня 1954 р.

Місце: Лубни, Полтавскої обл.

День народження автора: 6 серпня.

(А чи є серед вас ті, хто народився 6-го числа будь-якого іншого місяця?)

Письменник | Поет

Про автора

Народився Олесь (Олександр) Донченко 6 (19) серпня 1902 р. у прославленому селі Великі Сорочинці Полтавської області у родині вчителя. Письменник усе життя згадував, що сталося те в тій самій хаті, де свого часу прийшов у світ Микола Гоголь4. Відтак, О. В. Донченко змалку й до смерті свідомо тягнувся за своїм геніальним земляком, попри все намагався не осоромитися перед «учителем», тонко й майстерно виплітаючи на полотні крикливих радянських штампів тонкі мережива глибоко національних характерів і почувань.

Незабаром батьки переїхали до Великої Багачки, а згодом до Лубен, де Олесь вступив до чоловічої гімназії й став «визнаним» поетом і драматургом: його вірші звучали на гімназійних вечорах, п’єски ставились учнями та аматорськими гуртками Лубен.

Закручений змалку у вир суспільного життя містечка, хлопець природно включився в «побудову нового світу»: закінчивши після гімназії курси позашкільної освіти, пішов працювати вчителем-позашкільником, згодом

став районним інспектором освіти: невтомно їздив селами Полтавщини та навчав грамоти дітей і дорослих, організовував літературні та драматичні гуртки, влаштовував виставки, хати-читальні, бібліотеки, клуби. А ще читав власні вірші та, як розумів, роз’яснював ситуацію. Зрештою, 1922 р. двадцятилітній Олесь стає відповідальним секретарем редакції газети «Червона Лубенщина». Але за два роки з власної ініціативи йде до лав Червоної Армії, де спочатку служить рядовим у кавалерійській прикордонній частині, а згодом навчає солдат грамоти, виконуючи обов’язки старшого полкового вчителя у Гнівані, згодом у Проскурові.

Гадаю, Донченкові підказав хтось із старших, що, маючи «непролетарське» походження, юнак ризикує втрапити до лав «неблагонадійних». Адже навіть щирий товариш письменника Павло Усенко, згадуючи в червні 1957 р. Лубни буремного 1923 р., зауважував: «Прийом до комсомолу молоді з інших класових прошарків утруднений, та й зрозуміло — саме завирував неп, треба було не розслаблювати бойового, класового духу комсомолії, гартувати її до нових боїв. Тому заява про вступ до комсомолу від юнака з сім’ї старої інтелігенції мусіла бути всебічно вивченою…»5. Олесеві ще довго довелося грати в агітбригаді представників «войовничого клерикалізму», відстоюючи перед «народом» «постулати темноти й облуди», оскільки комсомольці вважали, що це найкраща роль для колишнього інтелігента. Цікаво, що юнак був наскільки природнім і «підкованим» у своєму «гримі», що всі «суди», диспути й т. п. сповнювалися справжнього сенсу та живого протистояння ідейних позицій.

Відтак, військова служба могла стати для Донченка своєрідною індульгенцією для подальшого творчого й життєвого сходження. Так і сталося. 1926 р. виходить друком його перша поетична збірка («Червона писанка») і відразу по тому юнака відкликають для «літературної роботи». Олесь оселяється у Харкові, вступає до лав організації літераторів-комсомольців «Молодняк», стає секретарем юнацького сектору Державного видавництва України, а з 1929 р. переходить суто на літературну роботу.

Поетичний доробок О. Донченка згодом поповнився лише збірочкою “Околиці” (1928) та низкою книжечок-метеликів для наймолодших. На жаль, його віршовані оповідання-казки («Півень у звіринці», «Туки-бан-барабан», «Страхопуд» та ін.), хоча й набули широкого розголосу серед дітвори, з’явилися в час, коли педологи розгорнули справжню війну з казкою. Наляканий і принижений безпідставною несправедливою критикою

письменник відмовився від поетичних спроб і взявся до драматургії. З’являються п’єси для дітей і молоді «Комсомольська глушина» (1926), «Маскарад» (1929). Пробує себе юнак також у прозі. Саме тоді вийшли друком повість «Золотий павучок» (1928), «Дим над яругами» (1929). Загалом, упродовж 1927–31 рр. побачили світ понад 30 його книжок віршів і казок для юних читачів. Тоді само Олесь остаточно обрав прозу.

Як усі тогочасні письменники Донченко постійно їздив країною, прагнучи побачити на власні очі зміни, що відбувалися довкола, зрозуміти сенс і напрям тих змін. Жив на Уралі, у Магнітогорську, серед моряків-підводників Балтійського флоту тощо.

Постійно значними накладами друкували його нові твори, у 1934 р. делегували на перший з’їзд письменників, де Олесь Васильович палко закликав «товаришів по перу» не лише розповідати дітям про минуле, а й «показати їм життя з другого кінця — з нинішнього чи навіть завтрашнього дня» (що, до речі звучить і досі напрочуд актуально!).

Війна застала його у Харкові. Комісований за станом здоров‘я, був евакуйований разом із родиною до Казахстану, де напружено працював (зокрема, написав щемку повість про священну непорушну дружбу «Серце беркута» (1944)).

По війні Олесь Васильович повернувся до Харкова, а згодом оселився в місті своєї молодості — Лубнах, де й провів останні роки життя, плідно працюючи на ниві української літератури для дітей.

Здавалося, життя зробило повний оберт, прагнучи гармонії та спокою. І стало помітним те стрижневе, навколо чого вилося й Олесеве буття, і його творчий поступ, — нев’януча щира гоголівська цікавість до життя в усіх його тонких мерехтливих виявах. «Я пам’ятаю Олександра Донченка дещо сором’язливим, немов усміхненим юнаком із гострим чіпким поглядом», — писав згодом П. Усенко. — «Багато минуло часу відтоді, але таким залишився він у моїй пам’яті й дотепер. І в пізніші, зрілі, творчі роки ця допитливість до всього не згасала в ньому, як і не згасали й гострий зір та людяна скромність»6.

Помер О. В. Донченко 12 квітня 1954 р. у Лубнах, у розквіті творчих сил, сповнений задумів, оточений шаною та любов’ю.

У доробку Олеся Донченка: збірки оповідань: «Сурми» (1928), «Галаганчик» (1936), «Пісня жайворонка» (1947), «Секрет» (1947), «Дочка» (1950) та ін.; повісті: «Дим над яругами» (1929), «Дві весни» (1931), «Оаза в степу» (1932),

«Розвідувачі нетрів» (1934), «Родина Мартинових» (1934), «Батьківщина» (1936), «Школа над морем» (1937), «Лукія» (1939), «Карафуто» (1940), «Підводний корабель» (1941), «Серце беркута» (1945), «Лісничиха» (1947), «Повість про новий дім» (1947), «Заповітне слово» (1949), «Шахта в степу» (1949), «Юрко Васюта» (1950); романи: «Зоряна фортеця» (1933), «Море відступає» (1934), «Карборундовий камінь» (1946), «Золота медаль» (1954); сценарії до мультфільмів: «Тук-Тук та його товариш Жук» (1935), «Жук в зоопарку» (1936), статті й виступи в пресі тощо.

У 1957–58 рр. побачив світ шеститомник творів Олеся Донченка.

Письменникові присвячено чимало літературно-критичних статтей, а також дослідження Т. Я. Заєць «Олесь Донченко. Життя і творчість» (К. : Молодь, 1956) і Володимира Малика «Олесь Донченко. Літературно-критичний нарис» (К. : Веселка, 1971).

1. Лубенський, П. У саду над Сулою // Донченко О. Твори в шести томах. Т. 6. – К., 1957. – С. 633.

5. Усенко П. Олесь Донченко // Донченко О. В. Школа над морем. – К., 1990. – С. 469.

6. Усенко П. Олесь Донченко // Донченко О. В. Школа над морем. – К., 1990. – С. 470.

Питання для дискусії з дітьми

- Яка подія з життя Олесь Донченко вас найбільше вразила?
- Якби ви могли запитати щось у Олесь Донченко, про що б ви запитали?
- Чому творчість цього автора залишається актуальною сьогодні?
- Яка книга цього автора найбільше зацікавила вас і чому?
- Чи пам'ятаєте ви, коли народився Олесь Донченко? (6 серпня). А чи є серед вас ті, хто народився 6-го числа будь-якого іншого місяця?

КЛЮЧ: Краща Література Юним Читачам від Центру дослідження книги та читання

Національна бібліотека України для дітей: ресурсний центр для бібліотекарів та всіх, хто працює з дитячою літературою.

Архівні дослідження: доступні рідкісні методичні матеріали про автора.

Повна бібліографія: читайте рецензії та статті про творчість на сайті.

Дані на порталі оновлюються — перевіряйте нові факти онлайн.

Скануйте для переходу